

PÁLYÁRA² FEL!

Programcsomag
számítógéppel támogatott
egyéni pályatanácsadáshoz

Csak a Székesfehérvári Szakképzési
Centrummal kötött egyedi felhasználói
szerződés alapján használható!

PÁLYÁRA² FEL!

PROGRAMCSOMAG SZÁMÍTÓGÉPPEL TÁMOGATOTT
EGYÉNI PÁLYATANÁCSADÁSHOZ

FELTÁRÓ PROGRAMOK

- Az első döntés előtt
(7-8. évfolyam, KPF)
- Akkor mi legyek?
(POT)
- Én és munka
(HT)
- Rangsoroló

PÁLYAKERESŐ PROGRAMOK

- Melyik az én pályám?
(NPF)
- Fogalomtár
(NPF)
- Rangsoroló

Tartalom

Ajánlás

Lükő István professzor szavait idézve ajánljuk ezt a kis segédkönyvet a pedagógus kollégáknak, és mindenkinek, aki tanulóként, szülőként vagy pedagógusként kapcsolatba kerül a pályaválasztással. Hiszen a választás egy döntés, amihez egy döntéselőkészítő folyamat tartozik. Ez a pályorientáció.

„A pályorientációs rendszer fejlesztésének szükségességét az indokolja, hogy hiányosak, illetve az egyes szakpolitikai rendszerekben elszigeteltek a pályorientációs szolgáltatások, amely nagymértékben hozzájárul a nem tudatos pályaválasztáshoz, növeli a képzés során a lemorzsolódást, valamint a sikertelen pályaválasztások számát.”¹

Ezzel az idézettel fogunk még találkozni később, szakmai szövegek környezetben. A pályorientáció ugyanis nem fejeződik be az iskolaválasztással. Azok számára sem, akik helyesen választottak szakirányt. Hiszen a pályarétség megszerzése szintén pályorientációs munkát igényel. Mivel a pályarétség a szakképzés befejezésének idejére érhető el, így a képzés során még számos szakszerű pályorientációs szaktudást igénylő feladatot kell megoldani.

De szükség lehet pótlólagos pályorientációra azok számára is, akik bizonytalanok a választott szakmához való viszonyukban, vagy eleve szakmaváltásban gondolkodnak. Az utóbbi két csoport tagjai ugyanis akkor is ki vannak téve a lemorzsolódás veszélyének, ha tanulási képességeik miatt ez nem állna fenn.

Nem mellőzhetjük tehát a pályorientációt a szakképzés során sem. Akkor is pályorientációs felkészültségre és eszközökre van szükség, ha kizárólag a pályaszocializációra koncentrálnánk.

Ezekhez a feladatokhoz ajánljuk az itt ismertetésre kerülő eszközöket, gyakorlatokat.

Ebben a segédletben számos hivatkozás van, de minden szöveges utalás és lábjegyzet előtt álljon itt köszönetképpen azoknak a nevé, akik a könyv megszületését már korábbi oktató-munkájukkal, előadásokkal és szemléletükkel megalapozták.

Akiknek a köszönet szól:

Dr. Szilágyi Klára, Dr. Völgyessy Pál, Dr. Rókusfalvy Pál és Dr. Kenderffy Miklós.

Köszönettel tartozunk továbbá Dr. Cser-Palkovics Andrásnak, Székesfehérvár Megyei Jogú Város polgármesterének, aki a pályorientáció társadalmi fontosságát felismerte, és számos eszközzel támogatja ezt a tevékenységet.

¹ <https://slideplayer.hu/slide/2126380/>

ELSŐ RÉSZ

„Mindenki szem a láncban”²

Közismereti tárgyakkal a pályaeorientáció és a pályaszocializáció sikeréért.

1. Bevezetés

Az ebben a tanulmányban leírt jó gyakorlat a köznevelés közismereti tantárgyainak lehetőségeit állítja a pályaeorientáció szolgálatába. Egyik tantárgy sem orientál egy ágazat vagy konkrét szakma felé, mégis minden tantárgy rengeteg lehetőséget rejt a pályaeorientáció és a pályaszocializáció számára. A szakképzés tantárgyai már természetesen eleve úgy épülnek fel, hogy pályaszocializációs elemeket is tartalmaznak. Alapvető céljuk ugyanis, hogy a pályaválasztási érettség birtoklása után a tanulókat segítsék a pályaeorientáció megszerzésében, kialakításában. Bár az egy másik feladatrendszer, de az sem teljesülhet közismereti alapon és támogatás nélkül. *Itt és most, ebben a jó gyakorlatban az a cél, hogy a közismereti képzésben rejlő pályaeorientációs lehetőségeket a kollégák elé tárjuk.* Témákat és ötleteket kínálunk a szakos kollégák számára, hogy általában és gyakran, de különösen az iskolai pályaeorientációs napon saját szakjuk óráján bekapcsolódhassanak a pályaeorientációs folyamatba.

Ha ezt a lehetőséget nem használjuk ki, hanem csak külső lehetőségeket és szívességi szolgáltatásokat veszünk igénybe egy pályaeorientációs napon, akkor csak formálisan teszünk eleget a jogszabályi kötelezettségeknek. A pályaeorientáció alapvetően pedagógiai feladat. Sőt, vállalom Clemenceau, a magyar történelemre kedvezőtlen hatást gyakorló, egyik elhíresült mondatának a pályaeorientációra alkalmazott átfogalmazását is. Az eredeti mondat szerint a háború túl komoly dolog ahhoz, hogy katonákra bízunk. Ez a mi esetünkben azt jelenti, hogy **a pályaválasztás túl komoly dolog ahhoz, hogy a szakmák képviselőire bízunk.** A szakmák képviselői, helyzetüknél és érdekeiknél fogva egyoldalú információkat adnak, vagyis a tanulók csak pályaeorientációs megközelítést kapnak. A jogszabályok³ viszont megkövetelik a tanulói személyiségjegyek figyelembevételét. (Vö. ember-pálya megfelelés)

A köznevelési tevékenységet meghatározó jogszabályok a pályaeorientációval számos helyen foglalkoznak, és sok szereplő között osztják meg a feladatot. Ennek következtében a sok bábá között elvész a

² A mondat természetesen Illyés Gyula verséből kiragadott idézet, de itt a jóért való összefogásra szólít fel.

³ Ld. pl. A 15/2013. (II. 26.) EMMI rendelet 26.§ (1-2)

gyermek. Másképp fogalmazva, a feladat gazdátlan marad, és nem alakul ki olyan feladatmegosztás, amivel minden, az egyes iskolákban tanító pedagógus részt vállalhatna az egyébként az egész iskolát érintő feladatrendszerből.

Jellegzetessége tehát a pályaeorientációt érintő jogszabályoknak, hogy minden esetben a jogszabály elsődleges célja határozza meg a jogalkotói szemléletet. Ez természetes jelenség, de azzal a következménnyel jár, hogy nem hangolták össze az egyes pályaeorientációs feladatok ellátását. Mivel a Nemzeti Alaptanterv nyilvánvalóan meghatározó helyet foglal el az iskolák munkájának tartalmi meghatározásában, fel kell ismerni, hogy *a pályaeorientáció köznevelési feladat.* Ezt igazolja az az intézkedés, hogy az iskolákban *egy tanítás nélküli munkanap kizárólag pályaeorientációs célra használható fel.*⁴

Az iskolák ennek a feladatnak nehezen tudnak megfelelni. A hazai pedagógusképzésben ugyanis pályaeorientáció nem szerepelt, és jelenleg sem szerepel önálló képzési elemként. Ez azt jelenti, hogy a pályán levő pedagógusok egyetlen félévnyi képzésben sem részesültek e témában. Ma sem találunk példát arra, hogy egyetlen kreditért pályaeorientációs képzési feladatnak kelljen eleget tenni.

A pedagógusok véleménye pályaeorientációs felkészítés hiányában viszont nagyon tantárgy- és teljesítmény központú. Nincs példa vagy jó gyakorlat arra, hogy közismereti tárgyakat hogyan lehet felhasználni az ember-pálya megfelelés feltárására, jelentőségének megmutatására. A szakszolgálatok kiadványai, felkészítő képzései enyhíthetnének ezen a helyzeten, de még ennek sincs kialakult rendszere. A szakszolgálatok még nem felkészültek a pedagógusmunka pályaeorientációs feladatainak támogatására. Önhibájukon kívül, de általában csak a tanulók egy sajátos célcsoportjával alakul ki kapcsolatuk.

Ezekre tekintettel lett kialakítva a jó gyakorlat, aminek részletes ismertetésére a továbbiakban kerül sor. A jó gyakorlat leírása tartalmaz néhány utalást a pedagógiai szakszolgálatoknál történő felhasználásra is. Egyes értelmező szakaszai pedig azt a célt szolgálják, hogy a közismereti szakos kollégáknak ne kelljen külön kutatni, hogy a pályaeorientáció sajátos fogalmait és vonatkozásait hogyan tárják fel.

2. A jó gyakorlat részletes bemutatása

2.1. A jó gyakorlat neve

Mindenki szem a láncban. A közismereti tantárgyak lehetőségei a pályaeorientáció szolgálatában.

Útmutató, ötlet- és feladattár a közismereti szaktárgyak és foglalkozási területek, szakmák közelítésére, a tantárgyi érdeklődés kiterjesztésére a munka világa felé.

⁴ 14/2017. (VI. 14.) EMMI rendelet, 13/2018. (VI. 14.) EMMI rendelet

2.2. A jó gyakorlat célja

A jó gyakorlat célja feltárni azokat a lehetőségeket, amivel minden elkötelezett pedagógus rendelkezik, annak ellenére, hogy célirányos és formális pályaorientációs képzésben nem részesült. Minden szaktárgy művelőjének meg kell birkóznia a tananyag mennyiségével, ennek ellenére, különösen a pályaorientációs napon, a saját tárgyának természetes és szakszerű kiterjesztésével, pályák, de legalább foglalkozási ágazatok felé fordíthatja a tanulók figyelmét, ezáltal akár érdeklődését is.

A szaktárgyi órákon megvalósítható pályaorientációs tevékenység a teljes pályaorientációs folyamatra hat, de természetesen kiemelkedően az érdeklődés témakörét érinti. Mikor a szaktárgyi óra lehetőségeit használjuk ki a pályaorientáció érdekében, akkor tudnunk kell, hogy az érdeklődés, mint pályaorientációs összetevő (faktor) három részből áll. Ezek a

- tantárgyi érdeklődés
- tevékenység alapú érdeklődés
- társadalmi szerepérdeklődés (a társadalmi vagy közösségi munkamegosztásban keresett egyéni hely, személyes feladat).

A foglalkoztatók számára ez utóbbi a legfontosabb, de az itt ajánlott jó gyakorlattal ez kevésbé függ össze, csak a teljes érdeklődés fogalom meghatározása miatt került felsorolásra. Ugyanakkor a tantárgyi érdeklődés kiterjesztése a foglalkozások felé központi téma lesz, amit a tevékenység alapú érdeklődésen keresztül közelíthetünk a munka világa felé.

Annak érdekében, hogy tanulók alanyai, azaz cselekvő részesei legyenek a pályaorientációnak, és ne váljanak annak tárgyává, minél szélesebb körben célszerű bekapcsolni a szaktárgyi lehetőségeket az iskolák pályaorientációs tevékenységébe.

A jó gyakorlat eredményességét befolyásoló tényezők:

Egyetlen jó gyakorlat sem eredményes, ha hibás fogalomértelmezésre alapul. Ezért a jó gyakorlatunk ismertetése előtt sajnos fel kell hívni a figyelmet a kapcsolódó, és nagy nyilvánosságot kapott tévedésekre. A pályaorientáció első szakasza a pályaválasztási érettség kialakítását célozza, és a jó gyakorlatunkat is ennek érdekében alakítottuk ki. Mivel a közkeletű értelmezési hibák már a jó gyakorlattal való ismerkedést is nehezíthetik, ezért ezekről nem az adaptáció vizsgálatánál lesz szó, hanem már itt, az ismertetést megelőzően.

A leggyakoribb hiba a kapcsolódó fogalomértelmezésekben a pályaválasztási érettség és pályaeérettség összekeverése. Az itt idézett mindkét példa azt a célt szolgálja, hogy felhívja a figyelmet a gondatlan fogalomkezelés csapdáira.

Az **első példa** a Nemzeti Pályaorientációs Portálról való. A portál rengeteg hasznos információt tartalmaz, és üresen maradt moduljai ellenére is hasznosan alkalmazható, de **a forráskritikát sajnos nem mellőzhetjük.**

Az alábbi, általános iskolásoknak szánt kérdőív, eleve hibás megnevezéssel került a rendszerbe. A „Pályaeérettséget feltáró kérdőív” (?!) a NPP-on a <http://eletpalya.munka.hu/palyaerettseg-altalanos-is-kolas> helyen található. Figyelem! Általános iskolás tanuló esetében csak pályaválasztási érettségről beszélhetünk.

Ezzel szemben az oldalon ezeket látjuk:

„Általános iskolás, rövid változat

A vizsgálóeljárás célja, hogy betekintést nyújtson a felhasználó számára saját pályaeérettségéről.

Differenciált szempontokat kap ahhoz, hogy a pályaválasztás mennyi összetevőből áll, és hogyan változtasson szemléletén, aktivitásán, ha e területen szeretne változni.”

Minden alapvető szakirodalmi műben meggyőződhetünk a félreértelmezésről.⁵ : (Ritoók, Bögs, Völgyessy, Dávid, stb. Ld. még irodalomjegyzék)

A pályaeérettség a szakmai képzés és a pályára beilleszkedés hatására alakul ki Ez teszi lehetővé azt, hogy az egyén később jól tudjon boldogulni választott hivatásában. Irányított és támogatott kialakítása a szakképzés megkezdésével indul.

Az általános iskolások esetében a pályaválasztási érettség elérése lehet csak cél. Ez azt a fejlődési szintet jelenti, amikor a tanuló már alkalmassá vált a pályaválasztási döntésre.

A **második példa** idézésére sajnos hasonló probléma kényszerít.

Nagy tisztelettel és figyelemmel kísértem azt a munkát, ami a pályaorientációs nap jogszabályi megjelenését követte. Óriási elkötelezettség jellemezte a tevékenységet. Ugyanakkor pályaorientáció szakos tanárként úgy ítélem meg, hogy szükség van olyan jó gyakorlatokra, amik segítenek a felületes és „kipipálás” gyakorlatok szakszerűekkel történő felváltásában. Megerősítve ezt a célt, elkerülhetetlen idézni legalább egy példát. A hitelesség érdekében természetesen a forrás megjelölésével.⁶ (Sajnos az idézésre kerülő szöveg lektora sem vehetett minden hibát észre.) Az alábbi idézethez hasonló számos helyen találtam a világhálón ajánlott jó gyakorlatok között:

„Tantestületünk úgy döntött, hogy a pályaorientációt egy projektnap keretében valósítjuk meg, kiterjesztve ezt a diákság egészére, 1–8. osztályig. Célul pedig a szakmákkal való mélyebb megismerkedést tűztük ki. Bízunk benne, hogy mostani alsós tanulóink az évről évre ismétlődő pályaorientációs programoknak köszönhetően megismernek majd annyiféle szakmát, hogy egyszerűbbé és tudatosabbá váljon számukra a pályaválasztás.”

⁵ A pályaválasztás időszaka az egyéni életút egy ellentmondásokkal, feszültségekkel ... említhetők Mérei Ferenc (1942), Csirszka János (1966), Rókuszfalvy Pál (1972), Ritoók .... Rókuszfalvy Pál (1972): *Pályaválasztás, pályaválasztási érettség*. Továbbiak a felhasználó irodalomnál

⁶ <http://folyoiratok.ofi.hu/uj-koznevelis/palyaorientacios-nap-az-iskolaban>

Az helyesen rajzolódik ki a szövegből, hogy az eredmény a sok év során állhat össze. Ez folyamatszempontokra is utalhat, ami biztató. Éppen ezért lehet, hogy pusztán egy nem szerencsés megfogalmazás az, ami az idézet első mondatában van, miszerint „a pályorientációt egy projekt nap keretében valósítjuk meg”, de nagyon aggályos. A pályorientáció nem egy napi feladat! Nem is nyolcszor egy napi. A szemből nem lesz lánc, csak ha láncként készítik el. A pályorientáció viszont egy folyamat. Egy szakmai felületen publikált szöveg nagyon félrevezető lehet. Ám még ha élünk is a balszerencsés megfogalmazás vélelmezésével, akkor sem mehetünk el a folytatás mellett: *„Bízunk benne, hogy mostani alsós tanulóink az évről évre ismétlődő pályorientációs programoknak köszönhetően megismernek majd annyiféle szakmát, hogy egyszerűbbé és tudatosabbá váljon számukra a pályaválasztás.”*

A szakmák mélyebb megismerése nagyon kevés az egyén számára ahhoz, hogy pályát válasszon.

A társadalom számára pedig kockázatos. A hiteles pályorientáció az ember-pálya megfelelésen alapul. Idéztem jogszabályi részletet is ennek igazolására. A tanulók személyiségének figyelembevétele nem csak pályorientációs, tehát pedagógiai követelmény, hanem jogi is. Nincs annyi megismert szakma, nincs olyan szintű „mélyebb megismerkedés” a szakmákkal, ami kiválthatná a szakszerűen feltárt önismeretet!

A pályaismeret jó esetben legfeljebb fele a pályaválasztási döntést előkészítő orientációs tevékenységnek. Az önismeret, „primus inter pares”, első az egyenlők között. Ám ez nem szerzhető meg tesztekkel, főleg nem egy, vagy egy-két tesztből. De, amint látjuk, az önismeret sem minden. Ezért van nagy jelentősége egy olyan jó gyakorlatnak, ami a lehető legszélesebbre akarja bővíteni a pályaválasztási döntés előkészítését, adott esetben a közismereti tárgyak pályorientációs célra történő kihasználásával.

Sajnos tehát az is cél, hogy a reális pályorientációs szemlélet erősítésével, jó gyakorlatokban történő megjelenítésével kiszorítsuk a szakszerűtlen kísérleteket és gyakorlatokat. Ez különösen fontos cél a szakszolgálatok esetében.

A veszélyekre való figyelmeztetés után következhet a jó gyakorlat bemutatása.

2.3. A jó gyakorlat tartalmi leírása

Ahogy a bevető rész is tartalmazza, a közismereti tantárgy sem orientál egy ágazatra vagy konkrét szakma felé, mégis minden tantárgy rengeteg lehetőséget rejt a pályorientáció számára. A szakképzés tantárgyait már az előzőekben kizártuk a vizsgálódásból, bár természetesen eleve úgy épülnek fel, hogy pályaszocializációs elemeket is tartalmaznak. Alapvető céljuk ugyanis, hogy pályaválasztási érettség birtoklása után a tanulókat segítsék a pályaegettség megszerzésében, kialakításában. Ám ez egy másik feladatrendszer. Most az a cél, hogy a közismereti képzésben rejlő pályorientációs lehetőségeket feltárjuk. Témákat és ötleteket kínálunk a szakos kollégák számára, hogy általában, de különösen az iskolai pályorientációs napon, saját szakjuk óráján kapcsolódhassanak be a pályorientációs folyamatba.

A témák az alábbiakban ajánlott formában nem részei a tananyagoknak, de szorosan kapcsolódnak a szakokhoz. Ugyanakkor számos esetben a szabad asszociáció is segítheti a feldolgozást és a kapcsolódást. A témák több esetben átfedik egymást. Ezt azért alakítottuk így, hogy egy-egy tanuló vagy csoport szabadabban alakíthassa a feldolgozás folyamatát, a csoportok együtt is működhessenek.

Minden foglalkozási ágazatban sok képzettségi szintet képviselnek a foglalkoztatottak. Minél magasabb egy képzettségi szint, annál összetettebb és szélesebb a kapcsolódás. De egy egyszerűnek látszó, döntően kétkezi munkával járó szakma alapjai is egy közismereti tárgyban lelhetők fel. A gyökereket és a kapcsolódásokat nem feltétlenül szükséges feltárni, de hasznos. A pályorientációt a rejtett kapcsolatok legalább olyan hitelesen szolgálják, mint a direkt hatások. A rejtett hatások eredményessége sem mutatható ki azonnal, de ez nem is cél. **A színes és öntevékeny aktivitáson alapuló információk lehet, hogy örökre rejtve maradnak, de hatásuk maradandó lehet,** és figyelemfelhívó jellegük hitelesebb, mint a pályamarketing sokszor azonnal visszautasított kísérlete.

Ezért néhány esetben éppen annak a belátásához helyeztünk el szemelvényt, vagy jelöltünk meg forrást, hogy az általános tudás szociális kompetenciákat fejlesztő hatása kerüljön a figyelem középpontjába. Ilyen például Szent-Györgyi Albert testnevelés témájú, de valójában az egész nevelő-oktató munkát elemző tanulmánya. (A szemelvényt ld. a „Testnevelés” szakaszban.)

Az alábbiakban tehát áttekintjük, milyen lehetőségei vannak a köznevelési intézményekben a közismereti tanároknak a tantárgyi tartalom kiterjesztésével bekapcsolódni a pályorientáció gyakorlatába. A közös módszertani vonatkozásokkal „Az adaptáció lehetőségei a pedagógiai szakszolgálat továbbtanulási, pályaválasztási feladatellátásába” című szakaszban foglalkozom.

A jó gyakorlat bármely évközi órán alkalmazható, de első sorban arra alapoz, hogy az iskolai pályorientációs napon, vagy annak egy részén, egységesen megvalósítható legyen egy órarendszerű tanítás, olyan alternatív órarenddel, amikor szaktárgyi órák mellett pályorientációt segítő sajátos események is vannak. A lehetséges forogatókönyvekre itt nem térünk ki, csak témákat sorakoztatunk fel a közismereti szaktárgyak és pályák, pályajellemzők összekapcsolására. Az ilyen alternatív órákon megmaradhat a szokásos munkamegosztás a tanár és tanulók között, de teljesen tanulói tevékenységet is szervezhetünk, amit a tanár mentorként támogat. Természetesen mindkét esetben jelentős felkészüléssel kell számolni.

Az órákon a hagyományos és az informatikai eszközökkel támogatott kiselőadások mellett bármilyen aktivitási forma választható. *Egyetlen vezető elvet kell mindenképpen követni, konkrétan azt, hogy a tantárgy és a munka világa, vagy egy szakmacsoport között legyen összefüggés. Az összefüggésre vonatkozó előzetes konkrét elvárás nincs.*

Következzenek tehát a tantárgyakra vonatkozó gyakorlati javaslatok. A tantárgyak megnevezését a hagyományos értelemben használom. A Nemzeti Alaptanterv és Kerettervek valamint a helyi tantervek feladatainak azonosítása a megnevezésekkel kapcsolatban itt nem szükséges.

A tantárgyak sorrendje kötetlen, de az etika tárgy élre helyezése, és az állampolgári ismeretekkel történő zárás nem véletlen. A témák nincsenek évfolyamokhoz rendelve, mert a kollégák minden további nélkül képesek az adott osztályhoz, évfolyamhoz, célcsoporthoz témát választani. A matematika tárgynál beszűrt kerettantervi táblázat rész minden tárgyra igaz, de természetesen kerültem a felesleges ismétlést.

Minden tantárgyhoz 20-25 témajavaslat tartozik, de természetesen ez csak egy mintakollektió. A pedagógus kollégák kreativitását semmi sem korlátozza. Néhány esetben megjelölésre került világhálós forrás, de ez csak utalás egy-egy lehetőségre. Inkább csak azért szerepel, hogy a forráskritika fontosságára hívja fel a kollégák figyelmét. A „NET” nagyon hasznos, szükséges, de Nem Elégséges Technológia. (A megjelölt forrásokkal kapcsolatban nem észleltünk a tudománnyal ütköző információt.)

A tantárgyi lehetőségek áttekintése az etika tárggyal kezdődik. Ez nem véletlen, ennek természetesen etikai okai vannak. Hiszen alapvető kérdés, hogy lehet-e bármely tárgyat etikusan tanítani, ha mellőzzük mindazt, ami túlmutat magán az ismereten, annak a személyiség javára szolgáló vonatkozásain? Erre a kérdésre az etikus válasz a nem. Minden tantárgy tanításának van egy szűk és biztos, didaktikailag támogatott útja. De egyetlen tantárgyat sem önmagáért tanítunk, és nem elégedhetünk meg a tantervi és a vizsgakövetelmények teljesítésével. A személyiség, akinek az érdekében a személyiséggel (tanulóval) együtt dolgozunk, az iskola befejezése után új társadalmi környezetben jelenik meg. Szakmai teljesítménye csak akkor lesz egyúttal társadalmi teljesítmény is, ha minden tárgyra támaszkodva gyakorolhatja szakmai szerepét is.

Ennek első és alapvető feltétele, hogy pályaválasztási érettségre tegyen szert, jó pályaválasztási döntést hozhasson, eredményes pályaszocializáció alanya legyen. Ez a feltételrendszer csak akkor biztosítható, ha minden tantárgyban kap segítséget és megerősítést a pálya melletti elkötelezettséghez, és azt megelőzően a pályaválasztási döntést előkészítéséhez.

Másik fontos etikai kérdés, hogy mennyit lehet a konkrét tárgy képzési követelményei teljesítésének veszélyeztetése nélkül pályaeorientáció támogatására fordítani?

Sokat nem, de a kevés is elég lehet. Van azonban egy olyan lehetőség, ami nem jár külön időráfordítással. Ez a nem szakszerű helyettesítés. Kiváló alkalom arra, hogy a szükségből érnyt csináljunk. Ha egy kolléga nem bízható meg szakszerű helyettesítéssel, de a saját tárgyában képes pályaeorientációt támogató téma feldolgozására, akkor ajándék időt kapott.

A közmondás szerint az alkalom tolvajt szül, de ez lefordítható úgy is, hogy az alkalom pályaeorientációt, vagy pályaszocializációs eseményt szül.

2.3.1. Etika

Az etika természetesen más módon hozható összefüggésbe a foglalkoztatási szakterületekkel, mint más tantárgyak. Ugyanakkor minden pályaterületen azonos módon és mértékben van jelen. Az etika pályaeorientációs megközelítése más tantárgyakkal is összekapcsolható. Például az irodalommal, annak ellenére, hogy a közismert művekben az etikai kérdések viszonylag ritkán vannak közvetlenül összekapcsolva a szereplők foglalkozásával. De a hétköznapi élet is bőven kínál szakmai vonatkozású etikai témákat, problémákat.

A foglalkoztatói gyakorlat által minden más elé helyezett szociális kompetenciák megalapozása és megerősítése nagyon hatékonyan valósítható meg az etika órákon. A foglalkoztatói elvárások miatt került a tantárgyak közül első helyre az etika.

A javasolt témák:

- A minőség az élet szolgálatában.
- A felelősség gyakorlása, vállalása az egyes szakterületeken.
- A szakmai hitelesség.
- Az életvédelem, a vagyonvédelem.
- Az eljárási és technológiai fegyelem.
- Balesetveszély a munkában.
- Csak egy életed van, nem minden játék.
- A felelősségteljes pályaválasztási döntés.
- Az informatika alapvető foglalkozásetikai kérdései.
- Az állampolgári fegyelem, mint etikai és szakmai kérdés.
- A kooperáció és a társaskompetenciák etikai kérdései vállalkozói és munkahelyi környezetben.
- A konfliktuskezelés és tűrés etikai kérdései vállalkozói és munkahelyi környezetben.
- A kommunikáció etikai kérdései vállalkozói és munkahelyi környezetben.
- A személyes kompetenciák etikai kérdései vállalkozói és munkahelyi környezetben.
- Foglalkozásetikai kérdések a Jókai regényekben. (Aranyember, Fekete gyémántok)
- A pályatanácsadás etikai kérdései diákszemmel.
- Az elektronikus kereskedelem foglalkozásetikai kérdései.
- A szolgáltató foglalkozások foglalkozásetikai kérdései.
- A szociális foglalkozások foglalkozásetikai kérdései.
- Az érdekvédelem etikai kérdései (foglalkoztatási és tanulói érdekvédelem).

2.3.2. Matematika

Matematika tantárgy esetében a kerettantervekben kicsi és főleg nem konkrét a szakmai kapcsolódásokkal összefüggő elvárás. Ilyeneket találunk:

„megfogalmazni a szakma tanulása során felmerült matematikai jellegű kérdéseit, problémáit;”

„Matematikai ismeretek helyes alkalmazása gyakorlati problémákban: logikus, fegyelmet, kritikus/önkritikus gondolkodás.” (Általános iskolai kerettanterv)

A kerettanterv nagyon helyesen megjelöli a „tantárgyak” közötti kapcsolódásokat. Nyilvánvaló, hogy az összefüggéseket az adott „tantárgyak” körében kell vizsgálni és megmutatni, de legalább elemi utalások kellenének a szakmákra is. Sőt ennél sokkal több. Hiába utalunk a népművészet geometriájára, ha a szakmákról hallgatunk. A bádogos szakmának legalább annyi köze van a kiemelt példához, mint a szüzdísztésnek. Ezért egy iskolai pályaorientációs napon hatványozott jelentősége van annak, hogy szaktárgyi órákban is megmutassuk a matematika gyakorlati értékét.

Íme egy példa, ami igazolja az igényt.

Párhuzamosság, merőlegesség, konvexitás. Síkidomok, vizsgálata, közös tulajdonságok felismerése.	Síkidomok, tulajdonságainak vizsgálata, közös tulajdonságok felismerése.	<i>Vizuális kultúra:</i> párhuzamos és merőleges egyenesek megfigyelése környezetünkben. <i>Hon- és népismeret:</i> népművészeti minták, formák.
--	--	---

Nem jobb a helyzet a szakképzési kerettantervekben sem:

„megfogalmazni a szakma tanulása során felmerült matematikai jellegű kérdéseit, problémáit;”

„Matematikai ismeretek helyes alkalmazása gyakorlati problémákban: logikus, fegyelmet, kritikus/önkritikus gondolkodás.”

Mindez megmarad az elv szintjén. A matematika tanárok és a szakmai tanárok közötti együttműködés esetleges. Kiszélesítheti és segítheti ezt, ha az iskolai pályaorientációs napot, vagy annak egy részét évről évre pályaorientációs szaktárgyi órákkal szervezzük meg. Ezekhez ajánlunk témákat és lehetőségeket.

A javasolt témák:

- Egy óra, ami arról szól, hogy melyik ismert geometriai tételt melyik szakmákban mire alkalmazták. pl. Pitagorasz tétel, merőleges szárú szögek, egyenlő szárú háromszögek, százalékszámítás, párhuzamosság, merőlegesség, konvexitás.
- Szerkesszünk tölcserhez szabásmintát!
- A mindentudó zsinór. Zsinórállás készítése.
- Mérőeszközök matematikája.
- Egyszerű mérőeszközök.
- Az építészet mérőeszközei Miért nem egytengelyűek a középkorban bővített templomok? Párhuzamos szerkesztés.
- A statisztika. Műszaki statisztika, kereskedelmi-logisztikai, pénzügyi statisztika.
- Grafikonok a gyakorlatban.
- A szimmetria a szakmákban.
- A kamat matematikája.
- A léptékek és a méretarányok. A hasonlósági kicsinyítés a szakmai rajzokon, térképeken.
- A szakmák, mint a mértékegységek túlélőhelyei.
- A felcsévézés matematikája. Textil-, papír-, huzalgártás.
- A kerékpárok matematikája (és fizikája).
- A LEGO matematikája. Ugyanaz, LEGO helyett téglával vagy más építőelemekkel.
- A LEGO és a logisztika. Egy vödör LEGO rendezésének szakmai vonatkozásai.
- A geometria, túl az iskolapadon.
- A kommunikáció matematikája.
- A titkosírások és a védelmi kódok matematikája.
- A Boole algebra a mechanikában. Mechanikus biztonsági berendezések matematikai elvei. (Miért nem tud a kazánkezelő rossz sorrendben kapcsolni, akkor sem, ha az elektronika megbíbasodott?)
- Mechanikus területmérő gép szabálytalan síkidomokhoz.
- Pszichológiai statisztika.

2.3.3. Fizika

A fizikával kapcsolatban teljes mértékben helytállóak a matematikánál leírtak. Csak arra kell ügyelni, hogy a konkrétumok és absztrakciók elvéből adódó lehetőségeket kihasználjuk.

A javasolt témák:

- Heuréka. Az ötletektől a találmányokig.
- Hallhatatlan találmányok élehetetlen feltalálók
  - https://index.hu/tudomany/2013/10/29/elhetetlen_feltalalol_halhatatlan_talalmanyai/
  - <https://moly.hu/konyvek/greguss-ferenc-eleven-talalmanyok>
- A fizika a mérnöki tudományokban.
- A fizika a kétkézi munkákban.
- Főzés nyomás alatt.
- A mikrohullámú sütő fizikája. Maradnak-e az ételben hullámok, avagy a sulinet is tévedhet?
- A szerszámkészletek fizikája.
- A fékek fizikája.
- A fizika a biztonságtechnikában.
- Az elektromos autó fejlődése és fizikája.
- A katasztrófaelhárítás fizikája.
- A modern zene és a fizika.
- A klasszikus zene és a fizika.
- Nyugvó folyadékok fizikája a természetben.
- Az energetika fizikája.
- Az üvegszálak fizikája.
- Bútorok mechanikája, az asztalos, mint fizikus.
- Mindenütt lézerek.
- Kísérletek, amiket látni kell: <https://galileo.videotorium.hu/hu/recordings/5996/kiserletek-amiket-latni-kell-2011>
- Csőrendszerek fizikája, csőrendszerek szerelése. Csővezetékek a tenger alatt.
- Rudak, kötelek, láncok. A láthatatlan erők a környezetünkben. Hidak, épületek fizikája.
- Kötélhídépítés elméletben és gyakorlatban.
- Ipari ágazatok és fizikai tudományterületek kapcsolata. (statika-építészet, és a többi pár.)
- A programozható gravitációs erő. Mechanikus robotok az ókorban.
- Az optika csodái.

2.3.4. Kémia

A kémia tantárgy kapcsán tapasztaltuk eddig leginkább, hogy a gyakorlati megközelítés, a szakmák felé fordulás kedvezőbb viszonyt alakított ki a tantárggyal. Ezt jelenleg nem tudományos mérés alapján, hanem elemi tapasztalatokra építve állítjuk.

A javasolt témák:

- A kémia a háztartásban.
- Kémia a konyhában (<https://prezi.com/xwmjphxodmw/kemia-a-konyhaban/>, továbbá <https://laboratorium.hu/Konyhak%C3%A9mia>, és még <http://ofi.hu/kemia-konyhaban>)
- Hogyan segítenek a láthatatlan kukták? Mi köze a sónak a hűtéshez? Mitől kel és dagad meg a kenyértészta? Hogyan puhítsuk a húst? Miért lyukas a sajt, miért gömbölyűek a lukak? Hogyan lehet jó tojást, virslit vagy tésztát főzni? Az erjesztés titkai.
- Praktikumok a higiéniaiban, tartósításban, sütésben, főzésben, ruhatisztításban. (<https://laboratorium.hu/Konyhak%C3%A9mia>)
- Kémiai trükkök, látványos kísérletek túl a tananyagon.
- Az első gyógyszerek születése. Mi is az a gyógyszer? Gyógyszer-gyártás alapjai.
- Hisztéria a tartósítóanyagok körül (http://www.mdche.u-szeged.hu/~kovacs/Gunda_bevezetes.pdf)
- Kémiai kísérletek haladóknak.
- Élet és munka műanyagokkal és nélkülük.
- Lehet közvetlenül műanyagipari szakmát tanulni? (<http://www.huplast.hu/Pages/hun/Oktatas.aspx>)
- A műanyagszkeptikusok, avagy minden anyagra szükség van a megfelelő helyen.
- Gumi, gumi, gumi.
- Gumigyártás (https://www.youtube.com/watch?v=O8F_2cumPzY)
- Élelmiszer előállítás műtrágyák nélkül?
- Növénytermesztés vegyszeres növényvédelem nélkül?
- Érdekes eszközök a kémiában, érdekes gépek a vegyiparban.
- Nők a kémiában, a gyógyszergyártásban.
- Festékek fémre, fára, textilre, papírra, testre, és még ki tudja mire.
- A porcelán és a kémia.
- A tűzijátékok kémiája, a pirotechnika mint foglalkozás.
- Hogyan készül a gyufa? Miért előzte meg a lőpor a gyufát?

- A bűnüldözés kémiája. A kémia a bűnüldözés szolgálatában.
- Az olaj és származékai. Az olajfelhasználás szakmái.
- Élhetünk-e papír nélkül?
- A kémia a mezőgazdaságban.
- Hogyan készül a gyufa?

2.3.5. Biológia

Az emberek általános biológiai ismereteire és annak felhasználhatóságára vonatkozó társadalmi megítélés kritikus szemléletű. Az iskolában szerzett tudás kritikus megítélése egyre általánosabb jelenség, és ez szakmai, foglalkoztatói körökben is érezhető. Ezért amikor a pályaeorientáció támogatására szakértői órákat is javasolunk bevonni, nem csak a pályaeorientáció közvetlen érdekeit nézzük.

A javasolt témák:

- A lányos karrier alapja a biológia!
- Az ember az élőanyag ura vagy varázslója.
- A gyógyítás szakmái, híres orvosok, állatorvosok.
- A mezőgazdaság és az élelmiszeripar tudományos alapjai, híres magyar mezőgazdászok.
- Az igazság szolgálatában: bűnügyi technikák.
- Gyógynövénytermesztés, gyógynövénygyűjtés.
- A biogazdálkodás alapjai és gyakorlata.
- Az új gyógyszerek fele már biológiai készítmény?
- Növénynemesítés.
- Kertészet, dísznövénytermelés.
- A rózsaoiltástól a klónozásig.
- Az élelmiszeripari minőségbiztosítás.
- Allergia, allergia, allergia.
- A járványügy biológiája és egyéb eszközei.
- Életünk és a vitaminok. Természetes és szintetikus vitaminok.
- Nem minden gyógyszer, amit annak mondanak.
- Ami természetes az jó is?
- Mik azok az élettudományok?
- Hogy az orvos tények alapján dönthessen. Az egészségügyi laborok világa.

- A munka és a természettudományok
https://tka.hu/docs/palyazatok/hogyan_szerettessuk_meg_a_termtud.pdf
- Új európai kihívások az élettudományok terén.
- A bio-informatika világa és lehetőségei.
- A kertépítés a biológia, az építészet és a gépészet összefogása.
- Az egészség szolgálatában. A humán egészségügyi pályák világa.
- Az állategészségügyi pályák világa.

2.3.6. Informatika, mint közismereti tantárgy

Ennél a témánál eltérünk kissé a többi felsorolásnál alkalmazott elvtől. Az informatikaoktatás ugyanolyan jellegű elvi problémákkal küzd, mint a pályaeorientáció. Több évtized után még mindig orientációs zavarban van. Ezért fontos, hogy külön válasszunk kérdéseket, és a tanulókkal megbeszéljük a képzés céljait, vonatkozásait, foglalkoztatási kapcsolódásait.

Két témacsoportot javasolunk, az alábbiak szerint:

a.) Lássunk tisztán! Viták az informatikaoktatás körül.

- Lehet, hogy az informatikaoktatáshoz nem is kell informatika tantárgy?
- Informatika, mint közismereti tantárgy.
- Az informatikaoktatás még nem szakképzés, nem is akar az lenni!
- Egyenlő-e az informatikaoktatás a felhasználói ismeretekkel?
- Része-e a programozás oktatása az informatikaoktatásnak?
- Része-e a programozás oktatása a közismereti informatikának?
Fontos-e legalább egy programozási nyelv oktatása?
- Korlátozódhat-e az informatikaoktatás az informatika néhány önkényesen kiválasztott részterületére?
- Informatikaoktatás = valamilyen informatikai eszköz teljes megtanulása?
- Fontos-e mindig a legújabb informatikai eszközt tanítása?
- Gond-e, hogy az informatika oktatása függetlenedik a többi tantárgy-tól?
- Ma már nincs olyan, hogy informatikus <https://index.hu/bcs/2018/09/07/interju-ithon/>

b.) A foglalkozások és az informatika

- Informatika és irodalom. Pályaismeret másképp. <https://www.nng.com/hanagyleszek>
- A megjelenítés szakmai és technikai. Nyomda informatikával és anélkül. <http://www.mogi.bme.hu/letoltes/ALKALMAZOTT%20INFORMATIKAI%20T%3%81RGYAK/PREZENT%C3%81CI%C3%93S%20TECHNIK%C3%81K/Print.pdf>
- Gazdasági informatika.
- Térinformatika.
- És miféle informatikák vannak még?
- A sikeres informatikusok jellemzői. <https://computerworld.hu/uzlet/a-sikeres-informatikusok-jellemzoi-155886.html>
- Játék vagy munka az informatika?
- Az informatika és a védelmi foglalkozások.
- Számítógépek mindenütt. <https://prezi.com/p/i411609pten3/szamitogeppek-mindenutt/>
- Mutasd be az informatikát! Például ehhez hasonlóan: <https://www.google.com/search?client=firefox-b-ab&biw=1268&bih=>
- Az internet fizikája. http://www.atomcsill.elte.hu/letoltes/foiak/2_evf/atomcsill_2_02_Vattay_Gabor.pdf
- Hálózatok. Behálózva, de hol ül a pók?
- Informatika és irodalom: <https://www.nng.com/hanagyleszek>

2.3.7. Földrajz

Földrajz kép ua, mint az informatika...

A földrajz és a pályák viszonyát az alkalmazott földrajzra és annak viszonyára próbálják leszűkíteni, aminek következtében a hétköznapi és tudományos felkészültséget nem igénylő foglalkozások fel sem bukkannak a földrajz tantárgy kapcsán. Hogy mennyire nem így van, az eleve látszik a témaajánlatból. Ám összehasonlításként álljon itt a klasszikus értelmezés.

„Alkalmazott földrajzról csak abban az esetben beszélünk, ha a geográfia mint kodifikált diszciplína tudományosan megállapított ismeretanyagát használja fel a tudományos élettől elkülönült gazdasági, politikai, társadalmi felhasználó működésének eredményessége, céljai-nak elérése érdekében.

E felhasználáshoz összekötő kapocs az alkalmazás feltételeit és céljait jól ismerő, speciálisan képzett geográfus, akár az egyetemeken, kutatóintézeteken belül, akár az alkalmazott szervezeteken belül működik. Általában alkalmazott földrajzról a kutatók beszélnek; a felhasználók a várostervezéshez, ipartelepítéshez, árvízvédelemhez stb. szükséges ismereteket igénylik, nem törődve azok diszciplináris eredetével.”⁷

Javasolt témák a pályaorientációs napi földrajzóra:

- Térképezés fejlődése
- Földmérés fejlődése
- A műholdas navigáció
- Égi jelenségek
- Meteorológia
- Vízgazdálkodás
- Árvízvédelem
- Az ásványi vagyon feltárásának fejlődése
- Bányaművelés fejlődése
- Turisztika
- Utazásszervezés
- A szállítmányozás földrajza
- Menetrendek
- Időszámítás (téli, nyári, időzónák)
- Hídépítés
- Környezetvédelem
- Kedvenc légitatóim
- Repülési útvonalak fejlődése
- Városrendezés
- Területfejlesztés
- Közlekedésszervezés
- Gályarabok és pályarabok
- A térinformatika
- A földgépek világa
- Gázvezetékek földrajza. Hegyen, völgyön, víz alatt

⁷ Enyedi György: *Alkalmazott földrajz Közép-Európában*, Földrajzi Értesítő 2003. LII. évf. 3–4. füzet, pp. 145–160.

2.3.8. Történelem

A történelem tantárgy bevonásával nemcsak a tudomány, a technológia és a gazdaság történetével foglalkozva tudunk pályorientációs eredményeket elérni. Ha a téma adta lehetőségeket kihasználjuk, akkor az etika tantárgy hozadékát gyarapíthatjuk. Ezért került a javasolt témák között az első helyre az aradi vértanúk szakemberként történő bemutatása.

Javasolt témák a pályorientációs napi történelemórára:

- Az aradi vértanúk, mint szakemberek.
- A haditechnika fejlődése, a haditechnika hatása az ipari fejlődésre.
- Nem csak zsákmányolt fegyverekkel, az Árpád-kori kohászat.
- A bányászat fejlődése Magyarországon.
- A termelési ágazatok szétválásának története.
- A technológia története.
- Történelmi helyzetek, amikor a manuális munka nagyon felértékelődött.
- A klasszikus ipari forradalom.
- A második ipari forradalom.
- A harmadik ipari forradalom.
- Permanens ipari forradalom?
- Az ipar hatása a települések fejlődésére. Milyen nem ipari szakmák fejlődését hozták magukkal az ipari forradalmak?
- Örök foglalkozások, futurisztikus foglalkozások.
- Őrült szakmák, amik a múltban normálisnak számítottak.
- A robotok kora történelmi szemmel. Munka, gépesítés, automatizálás, kibernetika, intelligens gépek.
- Világhódító találmányok.
- A közlekedés történetét meghatározó felfedezések, fejlesztések.
- A divat fejlődése.
- A divathoz kötődő szakmák áttekintése az ókortól napjainkig.
- Foglalkozások Platon műveiben. A foglalkozások társadalmi megbecsülésének változása az ókortól napjainkig.

2.3.9. Irodalom

Ebben a sorban az irodalom is csak egy nagyon részleges leltár igényével van jelen. Mivel azonban az irodalom társadalmi és erkölcsi irányultsága miatt különösen alkalmas a pályorientáció és pályaszocializáció támogatására, egy külön fejezetet is kap. Azt két részre osztottuk. Az első rész egy irodalmi vetélkedő, a második szemelvény gyűjtemény. Ezt a szemelvénycsokrot irodalomszakos kollégáink nyilvánvalóan többszöröseire tudják bővíteni. Ez is a célunk, ebben laikusként csak mintát tudunk kínálni. A vetélkedőkre az a javaslatunk, hogy az azonosításért csak jelképes jutalom járjon, ellenben a téma részletes, vagy terjedelmileg korlátozott kifejtéséért sok. Javasoljuk, hogy az idézetek értelmezése korszerű technikához kötődjenek, például írjanak kommentet.

Irodalmi műveket soha nem írtak szerzőik azzal a céllal, hogy szakmákat bemutassanak. Ezek tehát soha nincsenek alárendelve egy szakmának vagy foglalkozásnak. Legfeljebb riportregényekről állíthatnánk ezt. Mégis számos klasszikus irodalmi műben jelennek meg olyan súllyal pályák és hivatások, hogy örök érvényű tanulságokkal és tapasztalatokkal szolgálnak, akár pályaválasztás előtt álló fiataloknak is.

A pályorientáció szakos tanárok saját speciális eszközeik mellett óriási lehetőséget látnak a többi pedagógus szaktárgyi tudásában. Az irodalom területén kicsit többet, mint más tantárgyak esetében.

Sokan felvetik, hogy nem ismerjük a közeljövő foglalkozásait. Az irodalom pedig eleve a múlt, legfeljebb a jelen foglalkozásait jelenti meg. Természetesen és szerencsére nem pályaismereti céllal. Ugyanakkor a reális társadalom- és jellemábrázolás elénk tárja a foglalkozások feletti, de csak pályagyakorlás által képviselhető szociális magatartási és gondolkodási formákat. Bármennyire nem ismerjük is a jövő foglalkozásait, de **az új szakmákra is könyörtelenül igaz lesz, hogy azok sikeres művelése az ember-pálya megfelelés meglétéén múlik.** Társadalmi eszközökkel ez a viszony nem változtatható meg, de feltárható. Ebben sokat segíthet, ha az irodalomtanítást is összekapcsoljuk a pályorientációval.

Két gyakorlatot javasolunk ehhez, amit pályorientációs tanárként annak ellenére sikeresen alkalmazunk, hogy irodalomtanítási ismeretekkel nem rendelkezünk. Ebből arra következtetünk, hogy irodalomtanárok ezt még eredményesebben tehetik.

Az első lehetőség a műelemzés, hagyományos és alternatív eszközökkel.

A második irodalmi vetélkedők szervezése, ahol nem a tárgyi tudás számít, hanem az értelmezés, például kommentek készítése online technikával.

A javasolt témák és művek, mindkét vagy további tevékenységhez:

- Temesi Ferenc: *Pest*, Az inas című epizód
- Berda József: *Egy szőlőművelő tudóshoz* (részlet)
- Berda József: *Mészáros legény*
- Márai Sándor: *Röpirat a nemzetnevelés ügyében*
- József Attila: *Majd emlékezni jó lesz*
- Jókai Mór: *Fekete gyémántok* (részletek)
- Kosztolányi Dezső: *Alakok*
- Karinthy Frigyes: *Szakértelem*, In. Pesti Napló, 1930. november 9., Arcanum Digitális Tudománytár vagy Magyar Idők 2017. április 1.
- Malamud: *A segéd*
- Madách Imre: *Az ember tragédiája*

Ebből kivételesen idézünk is, mert a pályaaorientációra vonatkozó legfontosabb üzenetet rejtja a mű a pedagógusok számára:

„Legyen hát célod, Istennek dicsőség,
Magadnak munka.
Az egyén szabad:
Érvénybe hozni, mind mi benne van,
csak egy parancs kötvén le: a szeretet.”⁸

Bár ahogy bevezető sorokban olvasható, az irodalomban a foglalkozás ábrázolása nem elsődleges, de elkerülhetetlen. Az adott iskola helyi tantervében szereplő művek is nyilván kínálják a lehetőségeket.

A felsoroltak a szűken vett szépirodalom körébe tartoznak, de javasoljuk a nyitást más irodalmi területekre is. Modern művek és klasszikusokra is. Például Széchenyi István Naplója is tartalmaz pályaaorientációs szakaszokat.

Ahogy a szakasz bevezetőjében is olvasható, az irodalom sajátos jellege miatt önálló, részletes személygyűjtemény is található egy későbbi, kiegészítő fejezetben.

⁸ Madách Imre: *Az ember tragédiája*, 6. szín

2.3.10. Testnevelés

A testnevelés tantárgynál eltérünk a legtöbbször alkalmazott szerkesztéstől, mert olyan lehetőségeket szeretnénk megmutatni, amik viszonylag távol állnak a közgondolkodástól. A testnevelés óra egy pályaaorientációs napon jelleget vált. Nem gyakorlati foglalkozásokat ajánlunk erre az alkalomra, hanem beszélgetéseket. Itt felsorolásra kerülnek ajánlott témák, és azonosításra azok a források, ahol hitelesen láthatjuk, hogy **a testnevelés jóval több, mint amit a közvélemény összekapcsol vele**. A testnevelés, mint tantárgy és műveltségi terület nem szorul ügyvédre, de mint pályaaorientáció, nemcsak mint sportvonatkozásban segítő tevékenység, most kerül bemutatásra. Ezt elsősorban a lehetőségek bemutatásával kívánjuk megtenni. A testnevelés ugyanis a foglalkoztatók világában a mindent megelőző szociális kompetenciák fejlesztésének leghatékonyabb eszköze. Ilyenekre kell gondolni: kooperativitás, kitalálás, konfliktustűrés, kudarc-tűrés, sikerkezelés, kommunikáció, kreativitás.

A témák és források ajánlása mellett néhány pályaaorientációs kapcsolódáshoz értelmezés vagy magyarázat is tartozik, de csak a legszükségesebb mértékben.

Láthatjuk azt is, hogy a szépirodalom és a testnevelés is kapcsolódik pályaaorientációs szálakkal.

A testnevelés foglalkozásfüggő lehetőségei a pályaaorientációs munkában

Különös fizikai felkészültséget kívánó foglalkozások, amik bemutatást érdemelnek:

- Ipari alpinista, hegyi mentő, barlangi mentő és ezek ipari alkalmazása.
- Védelmi foglalkozások.
- Kaszkadőrök, artisták.
- Hivatásos sport.
- Gyógytornász.
- Rehabilitációt segítő foglalkozások.
- Sport és tudomány, sporttudomány.
- Amihez a testnevelés szükséges, de nem elégséges.

A testnevelés mint foglalkozás független lehetőségei a pályorientációs munkában

- Beszéljük meg a tanulókkal: Szent-Györgyi Albert felszólalását! (Szeged, 1930.) Sőt, ha a szülők is bekapcsolhatók a pályorientációs nap eseményeibe, velük is!
- <http://www.bowen-gyor.hu/szuloknek/szent-gyorgyi-albert/>
- Részlet a fenti tanulmányból (Előadás szerkesztett változata):
„Először jutottam közelebb a rejtély nyitjához, mikor egyszer egy diákokat délután a lakásán próbáltam felkeresni. Mikor becsöngettem délután a diák lakásán, az ajtónyitó csodálkozott tudatlanságomon, mellyel a diákokat délután otthon és nem a sportpályán keresem. Beültem a diák szobájába, hogy ott megvárjam. Ebben a szobában feltűnt, hogy ott minden volt: evező, hockey bot, golfütő, criquet bot stb. Csak egy dolog nem volt: tankönyv. Mikor hosszú várakozás után a diák végre hazatért, kimelekedve, kipirulva a sporttól, s én az illő bemutatkozás után megkérdeztem, hogy mivel foglalkozik ő itt Cambridge-ben, a válasz az volt, hogy: „Evezek”. Csodálkozott, mikor azt mondtam, hogy: „Nem úgy értem, hanem azt szeretném tudni, hogy mit hallgat?” Rövid gondolkodás után megmondotta, hogy tantárgya filozófia és pszichológia. Mikor megkérdeztem, hogy minek készül, azt felelte, hogy kimegy kereskedőnek Indiába.

Miként később rájöttem, ez a kis epizód teljesen jellemző Cambridge életére. Itt a leendő kereskedőnek az egyetlen nem kettős könyvvitel, nem differenciál- és integrálszámítást vagy nemzetgazdaságtani teóriákat tanítanak, hanem kiküldik a sportpályára, és ott embert faragnak belőle. És aki először reá néz egy ilyen cambridge-i diákra, az ő duzzadó életenergiájára, érdeklődésére és tette-rejére, az biztos benne, hogy ez a fiú ott kinn a messze Indiában nagyszerűen meg fogja állni a maga helyét a legnehezebb körülmények között is, dacára annak, hogy nem füstöl a feje a tudománytól.”

- Robert Graves példája a testnevelés és a szociális kompetenciák, foglalkozási kompetenciák mérési módjáról, a feladatra való kiválasztás, alkalmasság tükrében. Forrás: *Isten hozzád Anglia!* Emlékezések, Európa Könyvkiadó Budapest, 1979. 247. oldal

A szerző a könyvben az első világháborús emlékeit írja le. A háborúban, mint önkéntes tartalékos tiszt vett részt. A háború vége felé már nem harci cselekményekkel, hanem az utánpótlás kiképzésével foglalkozott. Gondot jelentett a tiszt kinevezésre javasolható jelölteket a számukra megfelelő katonai beosztásba helyezni. A megoldást Szent-Györgyi Albert későbbi tapasztalataival megegyező módon a sport kínálta:

„A végső döntés meghozatala előtt alaposan megfigyeltük a játékát, főleg futball és rögbi közben. Azt néztük, kik azok, akik keményen, de tisztességesen játszanak, és gyorsak a reakcióik – szabadidőnk jórészt köztük töltöttük, s együtt is sportoltunk velük.”

A példa önmagában is elég lehetne, de szükséges a kifejtése, csoportos megbeszélése, összekapcsolása a pályorientáció önismereti feladataival, a polgári foglalkozásokra történő kiválasztás általános követelményeivel és eszközeivel. A tanári feladat az irányítás. A tanulók ne passzív résztvevők legyenek, hanem cselekvő alanyok az ilyen alternatív testnevelés órákon!

2.3.11. Állampolgári ismeretek

Az alsó tagozatot érintő szakasz előtt, zárásként helyeztük el az állampolgári ismereteket. Az etika tárgygyal együtt ez keretet ad a témának. Pszichológiai és statisztikai kutatások igazolják, hogy a szociális viselkedés milyen kiemelkedő hatással van az életvitelre és a várható élettartamra is.

Az életkorok szerinti halandóság alakulása és szerepe a várható élettartam és a foglalkoztatási eredményesség szoros összefüggést mutatnak a társadalmi és egyéni viselkedés módjával.

Ezen vizsgálati területen belül különösen fontos a szorongásmentes állampolgári és foglalkoztatotti, vállalkozói állapot. Tehát az állampolgári ismeretek pályorientációba való bekapcsolása is indokolt.

A javasolt témák:

- A tanuló nem kisméretű munkavállaló, neki pályorientációs tanácsadás jár.
- Pályorientáció iskolaválasztás előtt.
- Pályorientáció iskolaválasztás után? Igen!
- Pályaválasztási érettség.
- Pályaérettség.
- Munkahelyi („üzemi”) érettség.
- Munkaügyi alapismeretek.
- A munkanélküliség, közfoglalkoztatás.
- Felnőttképzési lehetőségek.
- Munkajogi viták rendezése.
- Foglalkoztatási formák.
- Manipulátorok és áldozatok.
- Adó, adó, adó.
- Állampolgári feyelem.
- Társadalombiztosítás.
- Rendvédelem, közbiztonság.
- Határvédelem.
- Úgysem leszek nyugdíjas?
- Reklám, marketing. Ha én csinálom, ha rám irányul.
- Foglalkozás, hivatás, hivatásrend.

2.3.12. Alsó tagozat

Első évfolyam:

Mesék, beszélgetések mesékről, amikben állatok foglalkozást űznek, vagy az embereknek segítenek. Játékok, rajzolás az embert segítő, dolgozó állatokról.

Második évfolyam:

- Kifestő füzet foglalkozásokról
- <https://www.google.hu/search?q=foglalkozások+kifestő&ie>
- Mesék foglalkozásokról.

Harmadik évfolyam:

- Séta. Fedezzük fel a foglalkozások eredményeit, nyomait a lakókörnyezetben.
- Foglalkozásgyűjtés az utcán.
- Ábrázolás gyűjtött és kapott eszközökkel.
- Rajzfilmek foglalkozásokról. (Dr. Bubótól a Mekk mesterig.)

Negyedik évfolyam:

- Filmek a foglalkozásokról.
- Tematikus vetélkedő a filmek alapján. Pl. az egyes foglalkozásokhoz használt eszközök álljanak a középpontban.
- Foglalkozások gyűjtése: hány szakma kell egy cipő elkészítéséhez, hány egy villanyoszlop felállításához, stb.

2.4. A jó gyakorlat újszerűsége

A teljes tantárgyi struktúra pályaeorientációs céllal való összekapcsolása a hazai gyakorlatban még nem jelentkezett sem igényként, sem megvalósult gyakorlatként. Általános és szakmafüggetlen céllal pedig egyáltalán nem jelent meg. Még a szakképzési intézmények is csak a fő tantárgyaik és legfeljebb az idegen nyelvek összekapcsolásával tettek kísérletet a kivitelezésre. Ez viszont kívül esik a szakszolgálat feladatkörén. A szakszolgálati gyakorlatban ehhez hasonlítható törekvéssel Rozsnyai Margit⁹ próbálkozott. Munkájával az osztályfőnöki tevékenységet igyekezett segíteni, a tantárgyi vonatkozásokat is az osztályfőnökök látókörébe próbálta helyezni.¹⁰

⁹ https://hu.wikipedia.org/wiki/Rozsnyai_Margit

¹⁰ Rozsnyai Margit: *Pályaválasztás az általános iskolában, avagy hogyan segíthet az osztályfőnök?*

A bemutatott tantárgyi nyitás a szakterületek és szakmák felé olyan tevékenységterületet nyithat meg, ami mentes minden beiskolázási kényszertől. Amelyben a tanárok megmutathatják, hogy a tantárgyuk nem az iskolának, hanem az életnek szól. Igazolhatják, hogy nem az iskolának, hanem az életnek tanulnak a fiatalok. Ha így kezdődik a figyelemfelhívás a munka világára és a szakterületekre, a tanulók bizalma és nyitottsága az egész pályaválasztási témakör felé fokozódik. Ez a tény önmagában is újdonság az iskolaválasztásra irányuló és összpontosító gyakorlattal szemben.

2.5. A jó gyakorlat eredményessége, a probléma megoldása

A pályaeorientációban az érdeklődés szerepe azért nagy, mert a spontán odafordulás lehet az alapja a teljes érdeklődési spektrumnak. Ezt később mind a három érdeklődési területen irányítani kell. A tantárgyi rendszer nyitása a pályaeorientáció felé nem csupán a tanulók pályaeorientációs szemléletét fejlesztheti, és a korábban leírtak szerint az érdeklődést formálja annak mindhárom részterületén. (Vö. 2.2. szakasz) A tanulók megismerhetik, hogy bármely foglalkoztatási terület összetett, számos alkalmazási lehetőséget kínál az alapozó tantárgyakban tanult ismeretek hasznosítására. A tanulók több önállóan vagy csoportosan megoldható feladatot kaphatnak a tantárgyak és a munka világának összekapcsolására, ezáltal megkezdik a folyamatot, amiben alanyként cselekvő részesei lesznek saját pályakeresésüknek. Ha ez megvalósul, úgy a pálya- és iskolamarketing célcsoportjai, azaz tárgyai lesznek.

A jó gyakorlat maga is szem a láncban. Az ilyen jellegű nyitás nélkül az iskolai pályaeorientáció megmarad egy statikus helyzetben, és elfogadottsága nem növekszik a társadalmi igény szerint.

3. Az adaptáció lehetőségei a pedagógiai szakszolgálat továbbtanulási, pályaválasztási feladatellátásába vagy az iskolai pedagógiai programba

3.1. Az adaptáció feltételrendszere (Erőforrásigény/ Tárgyi és személyi feltételek)

A jó gyakorlat fontos jellemzője az, hogy nem igényel sem személyi, sem tárgyi feltételt azokon túl, amik bármely iskola működésének elemi feltételei. Az iskolai pedagógiai programok helyi tanterv részébe a tantárgyi harmonizáció részeként ajánljuk.

3.2. Az adaptáció folyamata

Az adaptáció során a szakszolgálatnál a multiplikáció biztosítását kell megoldani. A módszer terjesztése pedagógus továbbképzéseken a leghatékonyabb, de on-line is közzé tehető, támogató szolgáltatásként. A szakszolgálatnál alkalmazott ügyrenden túl további adaptációs eljárásra nincs szükség.

⁹ https://hu.wikipedia.org/wiki/Rozsnyai_Margit

¹⁰ Rozsnyai Margit: *Pályaválasztás az általános iskolában, avagy hogyan segíthet az osztályfőnök?*

4. Összefoglaló

A pályorientáció minden iskola számára közösségi feladatot is jelent. Az egyéni tanácsadástól eltekintve minden pályorientációs feladat közösségi feladat. De az egyéni tanácsadás megvalósulásáért is a közösség felelős. Ahhoz, hogy valóban közösségi feladattá váljon, a tantárgyi lehetőségeket is a pályorientáció szolgálatába kell állítani. Ez jelentős együttműködést igényel. Az együttműködés kiterjeszhető a tanulókra és a szülőkre is. Ennek egyik lehetséges eszköze a bemutatott gyakorlat, melynek során a tantárgyakkal összefüggő szakágazati területekre tartozó jelenségek, tevékenységek bemutatásával irányítjuk indirekt módon a tanulók figyelmét a munka világa felé. Ezekben a tevékenységekben jól megvalósítható egy tanári és egy tanulói munkamegosztás. A tanároktól inkább a szervezés és témakiosztás várható el a mentori feladatokkal együtt. Ha a jó gyakorlatot legalább a pályorientációs napokon alkalmazzuk, a tanulóknál kialakul az a szemlélet, hogy a tantárgyak nem öncélúak. Felismerik, hogy későbbi foglalkozásuk során tudományos eredményeket használnak fel, bármelyik képzettségi szinten. A gyakorlattal segíthetünk az érdeklődési irányuk tisztázásában, nem csak a tanulmányi és a tevékenység alapú érdeklődés terén, de a társadalmi szerepérdeklődésben is.

Az iskolai pályorientációs munka nem fejlődhet a szakszolgáltatoktól kapott támogatás nélkül.

Ehhez szükséges a jó gyakorlatok bővítése és közvetítése.

5. Felhasznált és ajánlott irodalom

Dr. Suhajda Csilla Judit: *A pályorientációs tevékenység változása és megvalósulása a köznevelésben a rendszerváltozástól napjainkig, különös tekintettel az információs folyamatokra.* Doktori értekezés, Pécsi Tudományegyetem „Oktatás és Társadalom” Neveléstudományi Doktori Iskola 2017.

Dr. Kenderfi Miklós: *Pályorientáció*, Szent István Egyetem 2011.

Dr. Szilágyi Klára, Dr. Völgyesy Pál: *Pályorientáció*, Gödöllői Agrártudományi Egyetem, Gazdaság és Társadalomtudományi Kar Tanárképző Intézete, Gödöllő, 1996

Ritoók Pálné: *A pályaválasztás pszichológiai kérdései.* (A pályaválasztási érettség problémái a serdülőkorban) Gyermekgyógyászat, 1967. 4. (503-505.)

<http://folyoiratok.ofi.hu/uj-kozneveles/palyaorientacios-nap-az-iskolaban>

Nemzeti Pályorientációs Portál

Rozsnyai Margit: *Pályaválasztás az általános iskolában, avagy hogyan segíthet az osztályfőnök?*

Fűrészt István-Kulcsár Szilvia: *Pályára fel!* Útmutató pedagógusoknak és családoknak. Prisma Sikertanoda Oktatási és Szolgáltató Kft, 2018. ISBN 978-615-00-3594-9

Függelék az első részhez:

További szemelvények az irodalom tantárgyhoz

Kedves Pedagógus Kollégák!

Ennek a kiadványnak egy önálló fejezete foglalkozik azzal, hogy miként lehet a közismereti tárgyak tartalmát és oktatását felhasználni pályorientációs és pályaszocializációs célra. Az irodalom is szerepel ebben a részben, de az irodalom olyan különös lehetőségeket is kínál, ami miatt egy kiegészítő fejezet is szentelünk a témának.

Az irodalmi műveket a szerzők soha nem azzal a céllal írták, hogy szakmát mutassanak be. Ezek tehát soha nincsenek alárendelve egy szakmának vagy foglalkozásnak. Legfeljebb riportregényekről állíthatnánk ezt. Mégis számos klasszikus irodalmi műben jelennek meg olyan súllyal pályák és hivatások, hogy örök érvényű tanulságokkal és tapasztalatokkal szolgáljanak akár pályaválasztás előtt álló fiataloknak is.

Azt ugyan joggal mondják sokan, sőt ma divat is azt mondani, hogy nem ismerjük a közeljövő foglalkozásait. Ez így igaz, de néhány más igazságot ismerünk, amik fontossá teszik számunkra, hogy irodalmi és más művészeti alkotásokat is felhasználjunk a sikeres pályaválasztási döntés előkészítése során.

Ilyen például az, hogy a szakmák sokasága ugyan hamar elavulhat, de az új szakmákra is igaz lesz, hogy azok sikeres művelése az ember-pálya megfelelés meglétén múlik. Tehát az egyéni pályasiker és az eredményes foglalkoztatás egy olyan viszonyon múlik a jövőben is, amit természeti törvények határoznak meg. Társadalmi eszközökkel ez a viszony nem változtatható meg, de feltárható. Ehhez pedig mi, nagyon kis számban létező pályorientáció szakos tanárok, saját speciális eszközeink mellett óriási lehetőséget látunk a többi pedagógus szaktárgyi tudásában. Az irodalom területén kicsit többet, más tantárgyak esetében. Ezért ezt a segédletet az irodalom lehetőségeivel kezdjük.

Javaslatok pályorientációs célú irodalmi vetélkedők szervezéséhez

Ha az itt közölt idézeteket ténylegesen vetélkedő szervezésre használjuk fel, soha ne várjuk el azt, hogy a tanulók ismerjék a forrást. A fontos az, hogy értelmezzük, vitassuk meg! A vetélkedő csak segítse ezt a célt. Közvetlen pályorientációs célt pedig ne is tűzzünk ki! A jó pályorientáció kerüli a direkt eszközök alkalmazását.